

Ільчук Микола, Євтушенко Володимир, Томашевська Ольга, Андросович Іван. Ризик-орієнтовані механізми державної підтримки агробізнесу України в умовах нестабільності. *Інститут бухгалтерського обліку, контроль та аналіз в умовах глобалізації*. 2026. Випуск 1. С. 92-104.
DOI: <https://doi.org/10.35774/ibo2026.01.092>

УДК: 338.43:330.131.7:351.82

JEL Classification: Q14, Q18, G32, H84, O31

Ільчук Микола

д-р екон. наук, професор, завідувач кафедри організації підприємництва та біржової діяльності
Національний університет біоресурсів і природокористування України
м. Київ, Україна

E-mail: ilchuk.m.m@nubip.edu.ua

ORCID: 0000-0001-5129-6110

Євтушенко Володимир

канд. екон. наук., доцент,
проректор з науково-педагогічної роботи та адміністративно-господарської діяльності
Національний університет біоресурсів і природокористування України
м. Київ, Україна

E-mail: manag_vice-rect@nubip.edu.ua

ORCID: 0009-0003-3679-9571

Томашевська Ольга

канд. екон. наук, доцент кафедри організації підприємництва та біржової діяльності
Національний університет біоресурсів і природокористування України
м. Київ, Україна

E-mail: tomashevaska2011@ukr.net

ORCID: 0000-0002-2444-7259

Андросович Іван

канд. екон. наук, доцент кафедри організації підприємництва та біржової діяльності
Національний університет біоресурсів і природокористування України
м. Київ, Україна

E-mail: organizing_chair@nubip.edu.ua

ORCID: 0000-0002-7732-130X

**РИЗИК-ОРІЄНТОВАНІ МЕХАНІЗМИ ДЕРЖАВНОЇ ПІДТРИМКИ АГРОБІЗНЕСУ
УКРАЇНИ В УМОВАХ НЕСТАБІЛЬНОСТІ**

Анотація

Вступ. Сучасний розвиток аграрного сектору України характеризується високим рівнем нестабільності, обумовленої впливом воєнних дій, кліматичних змін, економічної турбулентності, логістичних обмежень та трансформації глобальних агропродовольчих ринків. В умовах посилення ризиків агробізнес потребує формування нових підходів до державної підтримки, орієнтованих на забезпечення адаптивності, економічної стійкості та мінімізації негативного впливу кризових чинників. Метою статті є дослідження сутності та особливостей формування ризик-орієнтованих механізмів державної підтримки агробізнесу в умовах нестабільності та обґрунтування напрямів їх удосконалення.

Методи. У процесі дослідження використано комплекс загальнонаукових і спеціальних методів наукового пізнання, зокрема методи теоретичного узагальнення, системного аналізу та наукової абстракції - для дослідження сутності ризик-орієнтованих механізмів державної підтримки агробізнесу та особливостей їх функціонування в умовах нестабільності. Економіко-статистичний, порівняльний і структурно-динамічний методи застосовано для аналізу сучасного стану державної підтримки аграрного сектору, оцінювання рівня ризиків, динаміки кредитування, страхування та цифровізації агробізнесу. Методи логічного узагальнення, прогнозування та систематизації використано при обґрунтуванні напрямів удосконалення ризик-орієнтованих механізмів державного регулювання агробізнесу та їх гармонізації із європейськими підходами управління ризиками.

Результати. У результаті дослідження обґрунтовано теоретико-прикладні засади формування ризик-орієнтованих механізмів державної підтримки агробізнесу в умовах економічної, воєнної та кліматичної нестабільності. Встановлено, що сучасна система державної підтримки аграрного сектору характеризується посиленням ролі фінансово-кредитних, страхових, цифрових та інвестиційних інструментів управління ризиками, спрямованих на забезпечення економічної стійкості агробізнесу. Обґрунтовано напрями удосконалення державної підтримки на основі розвитку цифрових платформ моніторингу ризиків, розширення механізмів аграрного страхування, підтримки малого та середнього агробізнесу та гармонізації національної системи управління ризиками із принципами Спільної аграрної політики ЄС.

Перспективи. Перспективи подальших досліджень полягають у розробленні інтегрованих ризик-орієнтованих моделей державної підтримки агробізнесу з урахуванням воєнних, кліматичних, фінансових та логістичних ризиків. Особливого значення набувають дослідження механізмів цифровізації системи управління ризиками, розвитку аграрного страхування, впровадження платформ моніторингу ризиків та оцінювання ефективності державних програм підтримки аграрного сектору. Перспективним напрямом є також гармонізація національної системи державної підтримки агробізнесу із принципами Спільної аграрної політики ЄС та адаптація європейських механізмів превентивного управління ризиками до умов функціонування аграрного сектору України.

Ключові слова: агробізнес, державна підтримка, ризик-орієнтоване управління, аграрний сектор, державне регулювання, воєнні ризики, кліматичні ризики, аграрне страхування, цифровізація, фінансово-кредитні механізми, продовольча безпека, євроінтеграція, Спільна аграрна політика ЄС.

Вступ.

Сучасний розвиток аграрного сектору України характеризується високим рівнем нестабільності, обумовленої впливом воєнних дій, кліматичних змін, економічної турбулентності, логістичних обмежень та трансформації глобальних агропродовольчих ринків. В умовах посилення ризиків агробізнес потребує формування нових підходів до державної підтримки, орієнтованих на забезпечення адаптивності, економічної стійкості та мінімізації негативного впливу кризових чинників.

Особливості функціонування аграрного сектору, зокрема залежність від природно-кліматичних умов, сезонність виробництва, тривалий виробничий цикл та висока капіталомісткість, обумовлюють необхідність активної участі держави у формуванні системи управління ризиками. У сучасних умовах традиційні механізми державної підтримки вже не забезпечують достатнього рівня стабільності функціонування агробізнесу, що потребує переходу до ризик-орієнтованих моделей державного регулювання.

Ризик-орієнтований підхід передбачає інтеграцію механізмів моніторингу, оцінювання та мінімізації ризиків у систему державної підтримки аграрного сектору. Такий підхід дозволяє підвищити ефективність використання бюджетних ресурсів, забезпечити адресність державної допомоги та стимулювати розвиток стійких моделей агробізнесу.

Особливої актуальності проблема ризик-орієнтованої державної підтримки набула в умовах

воєнної економіки, коли аграрний сектор стикається із зростанням логістичних, фінансових, інвестиційних та експортних ризиків. Додатковими чинниками нестабільності є кліматичні зміни, деградація природних ресурсів та посилення міжнародної конкуренції.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Проблематика державної підтримки агробізнесу, ризик-орієнтованого державного регулювання та розвитку механізмів управління ризиками в аграрному секторі широко висвітлена у працях вітчизняних науковців, зокрема Ю. Лупенка, М. Ібатулліна, В. Русанюка та інших, які досліджують фінансові, інституційні, страхові та організаційно-економічні аспекти підтримки аграрного підприємництва. Значна увага у сучасних дослідженнях приділяється питанням державного регулювання аграрного сектору в умовах євроінтеграції, розвитку аграрного страхування, цифровізації механізмів підтримки та адаптації агробізнесу до кліматичних змін і воєнних ризиків. Водночас, недостатньо дослідженими залишаються питання формування інтегрованої ризик-орієнтованої системи державної підтримки агробізнесу в умовах воєнної нестабільності, розвитку цифрових платформ моніторингу ризиків, оцінювання ефективності державних програм підтримки та гармонізації національної системи управління ризиками із сучасними підходами ЄС.

Мета.

Метою статті було дослідження сутності та особливостей формування ризик-орієнтованих механізмів державної підтримки агробізнесу в умовах нестабільності та обґрунтування напрямів їх удосконалення.

Методологія дослідження.

У процесі дослідження використано комплекс загальнонаукових і спеціальних методів наукового пізнання, зокрема методи теоретичного узагальнення, системного аналізу та наукової абстракції - для дослідження сутності ризик-орієнтованих механізмів державної підтримки агробізнесу та особливостей їх функціонування в умовах нестабільності. Економіко-статистичний, порівняльний і структурно-динамічний методи застосовано для аналізу сучасного стану державної підтримки аграрного сектору, оцінювання рівня ризиків, динаміки кредитування, страхування та цифровізації агробізнесу. Методи логічного узагальнення, прогнозування та систематизації використано при обґрунтуванні напрямів удосконалення ризик-орієнтованих механізмів державного регулювання агробізнесу та їх гармонізації із європейськими підходами управління ризиками.

Результати.

Ризик-орієнтований підхід у системі державної підтримки агробізнесу передбачає формування механізмів державного регулювання на основі своєчасного виявлення, оцінювання, прогнозування та мінімізації ризиків, які впливають на функціонування підприємницьких структур аграрного сектору. У сучасних умовах нестабільності та посилення зовнішніх викликів такий підхід стає важливим елементом забезпечення економічної стійкості агробізнесу та адаптації аграрного виробництва до кризових змін.

Економічна сутність ризик-орієнтованого підходу полягає у формуванні системи державної підтримки, здатної забезпечувати стабільність функціонування аграрного сектору, підтримувати ліквідність підприємств, знижувати рівень фінансових втрат та стимулювати інвестиційну активність. Важливою складовою такого підходу є створення механізмів превентивного управління ризиками, які дозволяють не лише компенсувати негативні наслідки кризових явищ, а й формувати адаптивну модель розвитку агробізнесу.

З огляду на це, у науковій літературі ризик-орієнтоване державне регулювання розглядається як один із ключових напрямів модернізації аграрної політики [1].

Так, М. Ібатуллін зазначає, що ризик-орієнтоване державне регулювання аграрного сектору повинно базуватися на поєднанні фінансових, інституційних та цифрових інструментів підтримки, що забезпечують підвищення стійкості аграрного виробництва до зовнішніх шоків [2].

О. Погорєлова підкреслює, що специфіка аграрного виробництва, пов'язана із залежністю від природно-кліматичних умов, сезонністю та високою капіталомісткістю, обумовлює необхідність активної участі держави у формуванні системи управління ризиками [3].

Г. Павлова акцентує увагу на тому, що ефективна система державної підтримки повинна враховувати не лише економічні, а й соціальні ризики розвитку сільських територій, особливо в умовах воєнної нестабільності [4].

У сучасних умовах ризик-орієнтоване державне регулювання агробізнесу базується на інтеграції фінансових інструментів, страхових механізмів, цифрових систем моніторингу, аналітичних платформ, механізмів державного гарантування та інституційної підтримки. Особливого значення набуває розвиток цифрових технологій, які дозволяють здійснювати оперативний моніторинг ризиків, прогнозувати зміни ринкової кон'юнктури та забезпечувати більш ефективне адміністрування державної підтримки.

У зв'язку з посиленням зовнішніх та внутрішніх загроз функціонування агробізнесу супроводжується значною кількістю ризиків, які мають комплексний та взаємопов'язаний характер. Одними з найбільш поширених є виробничі ризики, що пов'язані із впливом природно-кліматичних факторів, сезонністю виробництва, поширенням хвороб і шкідників, а також деградацією ґрунтів. У сучасних умовах кліматичних змін ці ризики суттєво посилюються та негативно впливають на рівень урожайності й стабільність аграрного виробництва.

Поряд із виробничими ризиками вагомий вплив на розвиток агробізнесу мають фінансові ризики, які виникають унаслідок нестабільності валютного ринку, зростання вартості кредитних ресурсів, дефіциту обігових коштів та інвестиційних обмежень. За оцінками дослідників, у 2022–2024 рр. вартість кредитних ресурсів для окремих категорій аграрних підприємств зросла більш ніж у 1,5 раза, що суттєво обмежило інвестиційну активність агробізнесу [5].

Не менш важливими є логістичні ризики, пов'язані із порушенням транспортної інфраструктури, блокуванням окремих експортних маршрутів та зростанням вартості перевезень.

У перші роки повномасштабної війни логістичні витрати аграрних підприємств у структурі собівартості продукції зросли з 15–20 % до 30–40 %, що негативно вплинуло на конкурентоспроможність української агропродукції на міжнародних ринках [6].

В умовах воєнної економіки особливе місце у структурі ризиків займають воєнні ризики, які включають руйнування виробничих потужностей, мінування сільськогосподарських територій, втрату активів, дефіцит трудових ресурсів та нестабільність функціонування ринку. За даними Міністерства аграрної політики та продовольства України, площа потенційно замінованих сільськогосподарських земель перевищує 4–5 млн га, що суттєво обмежує виробничий потенціал аграрного сектору.

Одночасно посилюється вплив кліматичних ризиків, які проявляються через посухи, повені, зміну температурного режиму, дефіцит водних ресурсів та збільшення кількості екстремальних погодних явищ. За оцінками науковців, у південних регіонах України втрати врожайності окремих культур через посухи можуть досягати 20–30 %, що актуалізує необхідність розвитку систем адаптації агробізнесу до кліматичних змін [7].

Крім економічних і природно-кліматичних факторів, важливу роль у функціонуванні агробізнесу відіграють інституційні ризики, пов'язані із нестабільністю нормативно-правового середовища, недостатньою ефективністю державного регулювання та низьким рівнем координації між державними інституціями. Наявність таких ризиків ускладнює реалізацію довгострокових інвестиційних проектів та стримує розвиток інноваційної діяльності в аграрному секторі.

Сукупність зазначених ризиків формує необхідність переходу до ризик-орієнтованої моделі державної підтримки агробізнесу, яка повинна поєднувати фінансові, інституційні, цифрові та страхові механізми управління ризиками та забезпечувати підвищення адаптивності аграрного

сектору до сучасних викликів нестабільності.

Державна підтримка агробізнесу в умовах економічної, воєнної та кліматичної нестабільності виступає одним із ключових інструментів забезпечення стабільності функціонування аграрного сектору та підтримання продовольчої безпеки держави. У сучасних умовах державне регулювання аграрної сфери спрямовується не лише на компенсацію негативних наслідків кризових явищ, а й на формування передумов для довгострокового розвитку та підвищення адаптивності агробізнесу до зовнішніх викликів.

Економічна природа державної підтримки агробізнесу проявляється у забезпеченні стабілізації аграрного виробництва, мінімізації негативного впливу ризиків, підтримці конкурентоспроможності аграрних підприємств, стимулюванні інвестиційної активності та розвитку інноваційних моделей господарювання. Особливого значення державна підтримка набуває в умовах воєнної економіки, коли аграрний сектор виконує стратегічну функцію забезпечення внутрішньої продовольчої стабільності та формування експортного потенціалу держави.

У зв'язку з цим у науковій літературі державна підтримка агробізнесу розглядається як важливий інструмент компенсації ринкових диспропорцій та забезпечення стійкого розвитку аграрного сектору. Так, О. Коваленко наголошує, що державна підтримка аграрного виробництва є необхідною умовою підтримання конкурентоспроможності національного агробізнесу та гарантування продовольчої незалежності держави [8]. На думку В. Русанюка, специфіка аграрного виробництва, пов'язана із високою залежністю від природно-кліматичних факторів та нестабільністю ринкового середовища, обумовлює необхідність активної участі держави у системі управління ризиками [9].

За сучасних умов ризик-орієнтовані механізми державної підтримки повинні бути спрямовані не лише на компенсацію поточних втрат аграрних підприємств, а й на формування довгострокової системи управління ризиками в агробізнесі. Це передбачає розвиток механізмів аграрного страхування, державного гарантування, підтримки ліквідності підприємств, цифрового моніторингу ризиків та стимулювання впровадження адаптивних технологій виробництва.

Особливої актуальності набуває підтримка малого та середнього агробізнесу, який найбільш гостро реагує на фінансові, логістичні та воєнні ризики.

І. Свиноус підкреслює, що розвиток малих форм господарювання є важливою умовою забезпечення соціально-економічної стійкості сільських територій та збереження зайнятості сільського населення [10].

Водночас значна частина малих аграрних підприємств має обмежений доступ до кредитних ресурсів, страхових інструментів та програм державної підтримки, що потребує удосконалення механізмів адресної допомоги.

В умовах повномасштабної війни особливого значення набуває підтримка підприємств, розташованих у прифронтових регіонах, які зазнають найбільших виробничих та логістичних втрат. За оцінками Міністерства аграрної політики та продовольства України, у 2022–2024 рр. значна частина аграрних підприємств південних і східних областей працювала в умовах високих воєнних ризиків, що обумовило необхідність розширення програм кредитування, державних гарантій та підтримки релокації виробництва.

Поряд із антикризовими механізмами державної підтримки важливого значення набуває стимулювання інноваційного розвитку агробізнесу. Особливу роль відіграє підтримка інноваційних проєктів, цифровізації виробництва, розвитку систем точного землеробства та впровадження сучасних технологій управління ресурсами. У 2024 р. фінансування програм цифровізації аграрного сектору та розвитку Державного аграрного реєстру перевищило 1 млрд грн, що сприяло розширенню використання електронних сервісів у системі державної підтримки.

У контексті кліматичних змін та зростання дефіциту водних ресурсів стратегічного значення набуває підтримка систем зрошення та впровадження кліматично стійких технологій виробництва.

У таких умовах система державної підтримки агробізнесу повинна поєднувати антикризові,

інвестиційні, інноваційні та ризик-орієнтовані механізми регулювання, спрямовані на забезпечення економічної стійкості аграрного сектору, підтримку конкурентоспроможності аграрних підприємств та формування довгострокових передумов розвитку агробізнесу в умовах нестабільності.

В умовах повномасштабної війни система державної підтримки агробізнесу набула вираженого антикризового та ризик-орієнтованого характеру. Воєнні дії, порушення логістичних ланцюгів, дефіцит фінансових ресурсів, зростання виробничих витрат та високий рівень невизначеності обумовили необхідність трансформації механізмів державного регулювання аграрного сектору. У сучасних умовах основним завданням державної підтримки стало забезпечення безперервності аграрного виробництва, підтримка ліквідності підприємств та мінімізація впливу воєнних ризиків на функціонування агробізнесу.

Особливого значення в період війни набули фінансово-кредитні механізми державної підтримки, які стали основним інструментом стабілізації діяльності аграрних підприємств. До ключових інструментів належать пільгове кредитування, державні гарантії за кредитами, компенсація відсоткових ставок, грантові програми та механізми підтримки ліквідності підприємств. Найбільш масштабним інструментом підтримки стала державна програма «Доступні кредити 5–7–9 %», яка дозволила аграрним підприємствам отримати доступ до обігових коштів в умовах різкого зростання фінансових ризиків. У 2022–2024 рр. через цю програму аграрний сектор отримав понад 295 млрд грн кредитних ресурсів, а кількість підприємств-учасників перевищила 50 тис. суб'єктів господарювання. Це стало одним із ключових чинників забезпечення проведення посівних кампаній та підтримки виробничої діяльності аграрного сектору.

У період війни суттєво зросла роль механізмів державного гарантування кредитів, які дозволили знизити ризики банківського кредитування агробізнесу. У 2024 р. обсяг державних гарантій за кредитами аграрним підприємствам перевищив 30 млрд грн, що сприяло розширенню доступу до фінансових ресурсів, особливо для малого та середнього агробізнесу. Поряд із кредитними програмами активно розвивалися грантові механізми підтримки, спрямовані на підтримку переробної галузі, садівництва, тепличного господарства та релокації виробництва. Лише у 2023–2024 рр. обсяг грантової підтримки аграрного сектору перевищив 7 млрд грн.

В умовах посилення виробничих та кліматичних ризиків важливого значення набули страхові механізми державної підтримки агробізнесу. Аграрне страхування розглядається як один із ключових інструментів мінімізації втрат аграрних підприємств унаслідок воєнних дій, посух, повеней та інших кризових явищ. Основними напрямками державної підтримки у сфері аграрного страхування стали часткова компенсація страхових платежів, розвиток механізмів державного перестраховування, страхування кліматичних ризиків та цифровізація страхових сервісів.

Попри це рівень розвитку аграрного страхування в Україні залишається недостатнім. У 2023 р. страховим захистом було охоплено лише близько 5–7 % сільськогосподарських угідь, тоді як у країнах ЄС цей показник перевищує 40–70 %. За оцінками експертів, щорічні втрати аграрного сектору від кліматичних ризиків можуть перевищувати 10–12 млрд грн, що свідчить про необхідність подальшого розвитку системи страхового захисту агробізнесу та розширення державної участі у фінансуванні страхових програм [11].

Важливим напрямом ризик-орієнтованої державної підтримки в умовах війни стали інвестиційні механізми, спрямовані на відновлення та модернізацію аграрного виробництва. Основна увага приділяється підтримці енергоефективних технологій, цифровізації аграрного сектору, розвитку систем зрошення, модернізації логістичної інфраструктури та відновленню виробничих потужностей. У 2024 р. фінансування програм підтримки модернізації аграрної інфраструктури та розвитку переробки перевищило 4 млрд грн, а обсяг підтримки систем зрошення та енергоефективних технологій становив близько 1,5 млрд грн.

Потреба у модернізації аграрної інфраструктури значно зросла внаслідок руйнування логістичних об'єктів та енергетичної інфраструктури. За оцінками Світового банку та Міністерства аграрної політики та продовольства України, загальна потреба у фінансуванні відновлення аграрної та логістичної інфраструктури перевищує 15 млрд дол. США. При цьому лише прямі втрати

аграрного сектору від війни оцінюються у понад 11 млрд дол. США.

У період війни особливого значення набувають інноваційні механізми державної підтримки агробізнесу, спрямовані на підвищення ефективності виробництва та зниження рівня ризиків. До основних напрямів належать впровадження точного землеробства, розвиток цифрових платформ, використання супутникового моніторингу та розвиток систем аграрної аналітики.

Розвиток цифрових технологій дозволяє здійснювати оперативний моніторинг стану посівів, прогнозувати врожайність, контролювати використання ресурсів та підвищувати ефективність управління аграрним виробництвом. У 2024 р. кількість користувачів Державного аграрного реєстру перевищила 200 тис. суб'єктів господарювання, а понад 80 % заявок на отримання державної підтримки подавалися через цифрові сервіси. Одночасно рівень використання елементів точного землеробства в середніх і великих аграрних підприємствах України перевищив 35 %, що свідчить про поступове прискорення цифрової трансформації аграрного сектору.

У сучасних умовах воєнної нестабільності ризик-орієнтовані механізми державної підтримки агробізнесу поступово трансформуються від переважно компенсаційної моделі до системи адаптивного управління ризиками, яка поєднує фінансові, страхові, інвестиційні та цифрові інструменти підтримки аграрного сектору. Це створює передумови для підвищення економічної стійкості агробізнесу та забезпечення довгострокового розвитку аграрного сектору України навіть в умовах високого рівня невизначеності та воєнних ризиків. Країни Європейського Союзу активно впроваджують ризик-орієнтовані механізми підтримки аграрного сектору в межах Спільної аграрної політики (CAP), яка спрямована на забезпечення стійкого розвитку сільського господарства, підтримку доходів фермерів та мінімізацію економічних і кліматичних ризиків. У сучасних умовах європейська модель державної підтримки агробізнесу дедалі більше орієнтується на превентивне управління ризиками, екологізацію виробництва та цифрову трансформацію аграрного сектору [12].

Одним із ключових напрямів державної підтримки в країнах ЄС є розвиток систем аграрного страхування та фінансових механізмів управління ризиками. У більшості країн Європейського Союзу значна частина страхових платежів аграрних виробників компенсується за рахунок державних та європейських фондів. Зокрема, у Франції та Іспанії рівень державної компенсації страхових премій може перевищувати 50–65 %, що дозволяє забезпечити високий рівень страхового захисту аграрного виробництва. У середньому в країнах ЄС страховим захистом охоплено понад 40–70 % сільськогосподарських угідь, тоді як в Україні цей показник становить лише близько 5–7 %.

Важливим напрямом Спільної аграрної політики ЄС є фінансування екологічних програм та підтримка впровадження кліматично стійких технологій виробництва. У програмному періоді CAP 2023–2027 рр. близько 40 % загального бюджету аграрної політики ЄС спрямовується на досягнення кліматичних та екологічних цілей. Загальний бюджет Спільної аграрної політики на 2021–2027 рр. перевищує 386 млрд євро, із яких понад 95 млрд євро передбачено на реалізацію екологічних та кліматичних заходів.

Особливу увагу країни ЄС приділяють розвитку технологій адаптації аграрного виробництва до кліматичних змін, зокрема модернізації систем зрошення, розвитку органічного виробництва, впровадженню енергоефективних технологій та скороченню викидів парникових газів. У межах Європейського зеленого курсу та стратегії «Farm to Fork» передбачено скорочення використання пестицидів на 50 %, мінеральних добрив - на 20 %, а також збільшення частки органічного виробництва до 25 % сільськогосподарських земель ЄС до 2030 р.

Важливим елементом ризик-орієнтованої державної підтримки в країнах ЄС є стимулювання цифровізації аграрного сектору. Європейські програми підтримки передбачають фінансування цифрових платформ управління агробізнесом, розвиток систем супутникового моніторингу, точного землеробства, автоматизації виробничих процесів та цифрової простежуваності агропродукції. За даними Європейської комісії, рівень використання елементів точного землеробства в окремих країнах ЄС перевищує 70–80 % великих аграрних підприємств.

Поряд із цифровізацією важливого значення набуває підтримка малого фермерства та розвитку сільських територій. У структурі фінансування Спільної аграрної політики значна частина коштів спрямовується саме на підтримку сімейних фермерських господарств, кооперативного руху та програм розвитку сільських громад. У 2023 р. понад 30 % усіх прямих виплат у межах CAP було спрямовано на підтримку малих і середніх фермерських господарств.

Європейська модель державної підтримки агробізнесу базується на принципах сталого розвитку, превентивного управління ризиками, екологізації виробництва, стимулювання інновацій та цифрової трансформації аграрного сектору. Такий підхід дозволяє забезпечити не лише стабільність аграрного виробництва, а й підвищення конкурентоспроможності аграрних підприємств, адаптацію до кліматичних змін та ефективне використання природних ресурсів.

Для України особливого значення набуває гармонізація національної системи державної підтримки агробізнесу із європейськими підходами до управління ризиками та розвитку аграрного сектору. Це передбачає адаптацію механізмів аграрного страхування, розвиток цифрових платформ адміністрування, підтримку кліматично стійких технологій, стимулювання екологізації виробництва та впровадження сучасних інструментів моніторингу ефективності державної підтримки. У контексті євроінтеграції формування ризик-орієнтованої системи державної підтримки агробізнесу є важливою передумовою підвищення конкурентоспроможності українського аграрного сектору та його інтеграції до європейського економічного простору.

Попри розширення механізмів державної підтримки агробізнесу в умовах воєнної та економічної нестабільності, сучасна система державного регулювання аграрного сектору характеризується низкою суттєвих проблем і обмежень, які знижують ефективність реалізації державної аграрної політики та стримують розвиток підприємницьких структур.

Однією з ключових проблем залишається недостатній рівень розвитку системи аграрного страхування. В Україні страховий захист охоплює лише незначну частину сільськогосподарських угідь, що суттєво обмежує можливості аграрних підприємств щодо мінімізації виробничих і кліматичних ризиків. Недостатній розвиток механізмів страхування обумовлений високою вартістю страхових послуг, обмеженим рівнем державної компенсації страхових платежів та недостатньою довірою аграріїв до страхових інституцій.

Суттєвим стримувальним чинником залишається також низький рівень цифровізації системи державної підтримки агробізнесу. Попри розвиток Державного аграрного реєстру та електронних сервісів, значна частина процедур адміністрування державної допомоги все ще характеризується складністю, високими транзакційними витратами та недостатньою інтеграцією цифрових платформ. Це негативно впливає на швидкість отримання підтримки та рівень прозорості розподілу бюджетних ресурсів.

Важливою проблемою є обмеженість фінансових ресурсів держави, що особливо загострилася в умовах воєнної економіки. Значна частина бюджетних видатків спрямовується на оборонні потреби, що обмежує можливості фінансування програм підтримки аграрного сектору. У результаті окремі напрями державної підтримки мають недостатній рівень фінансування, особливо у сферах інноваційного розвитку, модернізації виробництва та підтримки кліматично стійких технологій.

Одночасно спостерігається нерівномірний доступ суб'єктів господарювання до програм державної підтримки. Найбільші аграрні підприємства та агрохолдинги мають значно ширші можливості щодо отримання кредитних ресурсів, державних гарантій та грантової підтримки, тоді як малі та середні агровиробники часто стикаються із складними бюрократичними процедурами, нестачею заставного забезпечення та обмеженим доступом до фінансових інструментів.

Негативний вплив на ефективність державної підтримки має також нестабільність нормативно-правового середовища. Часті зміни умов державних програм, механізмів фінансування та регуляторних вимог ускладнюють довгострокове планування діяльності аграрних підприємств та стримують інвестиційну активність агробізнесу.

Важливою проблемою залишається відсутність комплексної системи моніторингу та

оцінювання ризиків у аграрному секторі. Наявні механізми державного регулювання недостатньо інтегрують інструменти прогнозування воєнних, кліматичних, фінансових та логістичних ризиків, що обмежує ефективність превентивного управління кризовими явищами.

Особливо гострою в сучасних умовах є проблема недостатнього доступу малого агробізнесу до фінансових та страхових інструментів підтримки. Саме малі та середні аграрні підприємства є найбільш вразливими до воєнних, кліматичних і ринкових ризиків, однак їх можливості щодо залучення кредитних ресурсів, страхового захисту та участі у державних програмах підтримки залишаються суттєво обмеженими. Це потребує формування більш адресної та адаптивної системи державної підтримки, орієнтованої на забезпечення рівного доступу до фінансових ресурсів та підвищення економічної стійкості малого агробізнесу.

За таких умов особливої актуальності набуває необхідність модернізації системи державної підтримки агробізнесу на засадах комплексного управління ризиками, цифрової трансформації та підвищення адаптивності аграрного сектору до сучасних викликів. В умовах воєнної нестабільності, кліматичних змін та посилення євроінтеграційних процесів пріоритетного значення набуває формування ефективної ризик-орієнтованої моделі державного регулювання агробізнесу.

Одним із пріоритетних напрямів удосконалення системи підтримки є розвиток цифрових систем моніторингу ризиків, які дозволять забезпечити оперативне виявлення кризових факторів та прогнозування їх впливу на аграрне виробництво. Використання цифрових технологій, супутникового моніторингу та аналітичних платформ сприятиме підвищенню ефективності управління ризиками та забезпеченню прозорості механізмів державної підтримки.

Важливим напрямом модернізації є розширення механізмів аграрного страхування та формування ефективної системи страхового захисту агробізнесу. Це передбачає розвиток механізмів часткової компенсації страхових платежів, державного перестраховування та підтримки страхування кліматичних і воєнних ризиків. У сучасних умовах аграрне страхування повинно стати одним із базових інструментів забезпечення економічної стійкості аграрних підприємств.

Подальший розвиток системи державної підтримки потребує гармонізації національних механізмів управління ризиками із європейськими підходами та принципами Спільної аграрної політики ЄС. Це включає адаптацію механізмів екологічного стимулювання, підтримку кліматично стійких технологій, розвиток цифрових сервісів та інтеграцію систем моніторингу ефективності державної підтримки.

У контексті кліматичних змін особливою значення набуває стимулювання впровадження ресурсоефективних та кліматично стійких технологій виробництва, зокрема розвитку систем зрошення, енергоефективних рішень, точного землеробства та адаптивних моделей агровиробництва. Це сприятиме зниженню рівня виробничих ризиків та підвищенню конкурентоспроможності агробізнесу.

Одним із ключових завдань державної аграрної політики залишається підтримка малого та середнього агробізнесу, який є найбільш уразливим до фінансових, логістичних та воєнних ризиків. У сучасних умовах важливого значення набуває спрощення доступу малих аграрних підприємств до кредитних ресурсів, страхових механізмів, грантових програм та цифрових сервісів державної підтримки.

Перспективним напрямом модернізації системи підтримки є розвиток механізмів державно-приватного партнерства у сферах аграрної інфраструктури, логістики, цифровізації та інноваційного розвитку. Активізація співпраці між державою, фінансовими інституціями та приватним сектором дозволить підвищити ефективність реалізації інвестиційних проектів та прискорити модернізацію аграрного сектору.

Важливим елементом удосконалення державної підтримки є формування інтегрованої системи ризик-менеджменту, яка забезпечуватиме координацію фінансових, страхових, цифрових та інституційних механізмів управління ризиками. Поряд із цим особливою значення набуває підвищення прозорості механізмів державної підтримки через автоматизацію процедур

адміністрування, розвиток цифрових платформ та впровадження систем моніторингу ефективності використання бюджетних ресурсів.

У сучасних умовах доцільним є створення інтегрованої цифрової платформи управління ризиками агробізнесу, яка поєднуватиме аграрні реєстри, системи моніторингу кліматичних ризиків, страхові сервіси, фінансові платформи та механізми державного гарантування. Формування такої системи сприятиме підвищенню оперативності прийняття управлінських рішень, зниженню трансакційних витрат, посиленню прозорості державної підтримки та забезпеченню більш ефективного управління ризиками в аграрному секторі України.

Висновки і перспективи.

Ризик-орієнтовані механізми державної підтримки агробізнесу є важливою складовою забезпечення стійкості аграрного сектору в умовах економічної, воєнної та кліматичної нестабільності. Формування сучасної системи державного регулювання повинно базуватися на принципах адаптивності, цифровізації, превентивного управління ризиками та підтримки інноваційного розвитку.

Сучасні умови функціонування агробізнесу потребують трансформації традиційних механізмів державної підтримки та розвитку комплексної системи управління ризиками, яка поєднуватиме фінансові, страхові, інституційні та цифрові інструменти.

Подальше удосконалення ризик-орієнтованих механізмів державної підтримки має бути спрямоване на гармонізацію із європейськими стандартами, розвиток цифрових платформ управління ризиками, підтримку малого та середнього агробізнесу та забезпечення ефективної адаптації аграрного сектору до сучасних викликів нестабільності.

Перспективи подальших досліджень полягають у розробленні інтегрованих ризик-орієнтованих моделей державної підтримки агробізнесу з урахуванням воєнних, кліматичних, фінансових та логістичних ризиків. Особливого значення набувають дослідження механізмів цифровізації системи управління ризиками, розвитку аграрного страхування, впровадження платформ моніторингу ризиків та оцінювання ефективності державних програм підтримки аграрного сектору. Перспективним напрямом є також гармонізація національної системи державної підтримки агробізнесу із принципами Спільної аграрної політики ЄС та адаптація європейських механізмів превентивного управління ризиками до умов функціонування аграрного сектору України.

Список використаних джерел

1. Грибовський Б. О. *Принцип ризик-орієнтованості державного контролю: юридична природа та досвід застосування в державах Європейського Союзу*. Riga : Baltija Publishing, 2020. DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-588-43-3>
2. Ібатуллін М. І. Теоретико-практичні аспекти державного регулювання аграрного сектору в країнах ЄС. *Інноваційна економіка*. 2016. № 5–6. С. 16–20.
3. Погорелова О. Державне регулювання аграрного сектору економіки в контексті забезпечення завдань сталого розвитку. *Сталий розвиток економіки*. 2024. № 1 (48). С. 129–143. DOI: <https://doi.org/10.32782/2308-1988/2024-48-18>
4. Павлова Г. Є. *Методи державного регулювання аграрного сектора економіки України. Інвестиції: практика та досвід*. 2013. № 9. С. 47–49.
5. Свиноус І., Туржанський В., Желавська Н., Нянько Л. Управління банківськими кредитами аграрного підприємства: обліковий та фінансово-аналітичний аспект. *Сталий розвиток економіки*. 2025. № 5 (56). С. 255–262. DOI: <https://doi.org/10.32782/2308-1988/2025-56-35>
6. Ilchuk M., Svyinous I., Tomashevska O., Liubar R., Fursa A. Економічне регулювання логістичного забезпечення стабілізації ринку агропродовольства в Україні. *Економічний аналіз*. 2026. Т. 36, № 1. С. 127–136. DOI: <https://doi.org/10.35774/econa2026.01.127>
7. Федоришина Л. Проблема впливу глобальної зміни клімату на розвиток аграрної галузі в Україні: історичний екскурс. *Scientific Papers of Vinnytsia Mykhailo Kotsiubynskyi State Pedagogical University. Series: History*. 2024. № 50. С. 60–67. DOI: <https://doi.org/10.31652/2411-2143-2024-50-60-67>
8. Коваленко О. Ю. Державне регулювання сільськогосподарського виробництва. *Ефективна*

економіка. 2013. № 2. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1773>

9. Русанюк В. В. Державна підтримка розвитку підприємництва в аграрному секторі економіки. *Економіка АПК*. 2020. № 7. С. 84–93. DOI: <https://doi.org/10.32317/2221-1055.202007084>

10. Свиноус І., Федорук Н., Федорук Ю. Роль креативної економіки у формуванні підприємницьких екосистем сільських територій: інфраструктурний вимір. *Економіка та суспільство*. 2026. № 83. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2026-83-41>

11. Дрозд В. О. Розвиток інституціонального середовища аграрного страхування в Україні. *Збірник наукових праць Уманського національного університету садівництва*. 2024. Вип. 104. С. 84–93. DOI: <https://doi.org/10.32782/2415-8240-2024-104-84-93>

12. Петрова Н. О., Світловський С. С. Особливості державної підтримки виробників сільськогосподарської продукції: організаційно-правові аспекти. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. 2025. Т. 2, № 91. С. 243–248. DOI: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2025.91.2.38>

Статтю отримано: 07.03.2026 / Рецензування 22.04.2026 / Прийнято до друку: 30.04.2026

Ilchuk Mykola

Dr. of Economics, Professor,

Head of the Department of Organization of Entrepreneurship and Stock Exchange Activities
National University of Life Resources and Environmental Management of Ukraine
Kyiv, Ukraine

E-mail: ilchuk.m.m@nubip.edu.ua

ORCID: 0000-0001-5129-6110

Volodymyr Yevtushenko

Ph.D, Associate Professor,

Vice-Rector for Scientific and Pedagogical
Work and Administrative and Economic Activities
National University of Life Resources
and Environmental Management of Ukraine
Kyiv, Ukraine

E-mail: manag_vice-rect@nubip.edu.ua

ORCID: 0009-0003-3679-9571

Olha Tomashevka

Ph.D, Associate Professor of the Department of Organization of Entrepreneurship
and Stock Exchange Activities
National University of Life Resources and Environmental Sciences of Ukraine
Kyiv, Ukraine

E-mail: tomashevka2011@ukr.net

ORCID: 0000-0002-2444-7259

Ivan Androsovyh

Ph.D, Associate Professor of the Department of Organization of Entrepreneurship
and Stock Exchange Activities
National University of Life Resources and Environmental Sciences of Ukraine
Kyiv, Ukraine

E-mail: organizing_chair@nubip.edu.ua

ORCID: 0000-0002-7732-130X

**RISK-ORIENTED MECHANISMS OF STATE SUPPORT OF UKRAINIAN
AGRIBUSINESS IN INSTABILITY CONDITIONS**

Abstract

Introduction. The current development of the agricultural sector is characterized by high levels of instability due to military action, climate change, economic turbulence, logistical constraints, and the transformation of global agrifood markets. Given the increasing risks, agribusiness requires new approaches to state support focused on ensuring adaptability, economic sustainability, and minimizing the negative impact of crisis factors.

This article aims to study the nature and specific features of risk-based mechanisms of state support for agribusiness in unstable conditions and to substantiate areas for their improvement.

Methods. The study utilized a combination of general and specialized scientific methods, specifically theoretical generalization, systems analysis, and scientific abstraction, to examine the nature of risk-based mechanisms of state support for agribusiness and the specific features of their functioning in unstable conditions. Economic-statistical, comparative, and structural-dynamic methods were used to analyze the current state of state support for the agricultural sector, assess risk levels, lending dynamics, insurance, and the digitalization of agribusiness. Methods of logical generalization, forecasting, and systematization were used to substantiate areas for improving risk-based mechanisms for state regulation of agribusiness and harmonizing them with European risk management approaches.

Results. The study substantiated the theoretical and applied foundations for developing risk-based mechanisms for state support of agribusiness in the context of economic, military, and climatic instability. It was established that the current system of state support for the agricultural sector is characterized by an increased role of financial, credit, insurance, digital, and investment risk management instruments aimed at ensuring the economic sustainability of agribusiness. The study substantiated areas for improving state support based on the development of digital risk monitoring platforms, expansion of agricultural insurance mechanisms, support for small and medium-sized agribusinesses, and harmonization of the national risk management system with the principles of the EU Common Agricultural Policy.

Prospects. Prospects for further research include the development of integrated risk-based models of state support for agribusiness, taking into account military, climatic, financial, and logistical risks. Of particular importance are studies of mechanisms for digitalizing risk management systems, developing agricultural insurance, implementing risk monitoring platforms, and assessing the effectiveness of state support programs for the agricultural sector. A promising area is the harmonization of the national system of state support for agribusiness with the principles of the EU Common Agricultural Policy and the adaptation of European preventive risk management mechanisms to the operating conditions of the Ukrainian agricultural sector.

Keywords: agribusiness, state support, risk-based management, agricultural sector, government regulation, military risks, climate risks, agricultural insurance, digitalization, financial and credit mechanisms, food security, European integration, EU Common Agricultural Policy.

References

1. Hrybovskiy, B. O. (2020). *Pryntsyp ryzyk-orientovanosti derzhavnoho kontroliu: yurydychna pryroda ta dosvid zastosuvannya v derzhavakh Yevropeiskoho Soiuzu* [The principle of risk-oriented state control: Legal nature and experience of application in the European Union states]. Riga: Baltija Publishing. <https://doi.org/10.30525/978-9934-588-43-3>
2. Ibatullin, M. I. (2016). *Teoretyko-praktychni aspekty derzhavnoho rehuliuвання ahrarnoho sektoru v krainakh YeS* [Theoretical and practical aspects of state regulation of the agricultural sector in EU countries]. *Innovatsiina ekonomika*, 5–6, 16–20.
3. Pohorielova, O. (2024). *Derzhavne rehuliuвання ahrarnoho sektoru ekonomiky v konteksti zabezpechennia zavdan staloho rozvytku* [State regulation of the agricultural sector in the context of ensuring sustainable development goals]. *Stalyi rozvytok ekonomiky*, 1(48), 129–143. <https://doi.org/10.32782/2308-1988/2024-48-18>
4. Pavlova, H. Ye. (2013). *Metody derzhavnoho rehuliuвання ahrarnoho sektora ekonomiky Ukrainy* [Methods of state regulation of the agricultural sector of Ukraine's economy]. *Investytsii: praktyka ta dosvid*, 9, 47–49.
5. Svynous, I., Turzhanskyi, V., Zhelavska, N., & Nianko, L. (2025). *Upravlinnia bankivskymy kredytamy ahrarnoho pidpryemstva: oblikovyi ta finansovo-analitychnyi aspekt* [Management of bank loans of an agricultural enterprise: Accounting and financial-analytical aspect]. *Stalyi rozvytok ekonomiky*, 5(56), 255–262. <https://doi.org/10.32782/2308-1988/2025-56-35>
6. Ilchuk, M., Svynous, I., Tomashevskaya, O., Liubar, R., & Fursa, A. (2026). *Ekonomichne rehuliuвання lohistychnoho zabezpechennia stabilizatsii rynku ahroprodovolstva v Ukraini* [Economic regulation of logistics support for stabilization of the agri-food market in Ukraine]. *Ekonomichnyi analiz*, 36(1), 127–136. <https://doi.org/10.35774/econa2026.01.127>
7. Fedoryshyna, L. (2024). *Problema vplyvu hlobalnoi zminy klimatu na rozvytok ahrarnoi haluzi v Ukraini: istorychnyi ekskurs* [The problem of the impact of global climate change on the development of the agricultural sector in Ukraine: A historical overview]. *Scientific Papers of Vinnytsia Mykhailo Kotsiubynskyi State Pedagogical University. Series: History*, 50, 60–67. <https://doi.org/10.31652/2411-2143-2024-50-60-67>

-
8. Kovalenko, O. Yu. (2013). Derzhavne rehuliuвання silskohospodarskoho vyrobnytstva [State regulation of agricultural production]. *Efektivna ekonomika*, 2. Retrieved from <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1773>
9. Rusaniuk, V. V. (2020). Derzhavna pidtrymka rozvytku pidpriemnytstva v ahromomu sektori ekonomiky [State support for entrepreneurship development in the agricultural sector of the economy]. *Ekonomika APK*, 7, 84–93. <https://doi.org/10.32317/2221-1055.202007084>
10. Svytnous, I., Fedoruk, N., & Fedoruk, Yu. (2026). Rol kreatyvnoi ekonomiky u formuvanni pidpriemnyttskykh ekosystem silskykh terytorii: infrastruktturnyi vymir [The role of the creative economy in the formation of entrepreneurial ecosystems of rural areas: Infrastructure dimension]. *Ekonomika ta suspilstvo*, 83. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2026-83-41>
11. Drozd, V. O. (2024). Rozvytok instytutsionalnoho seredovyshcha ahornoho strakhuvannia v Ukraini [Development of the institutional environment of agricultural insurance in Ukraine]. *Zbirnyk naukovykh prats Umanskoho natsionalnoho universytetu sadivnytstva*, 104, 84–93. <https://doi.org/10.32782/2415-8240-2024-104-84-93>
12. Petrova, N. O., & Svitlovskiy, S. S. (2025). Osoblyvosti derzhavnoi pidtrymky vyrobnykiv silskohospodarskoi produktsii: orhanizatsiino-pravovi aspekty [Features of state support for agricultural producers: Organizational and legal aspects]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu. Seriya: Pravo*, 2(91), 243–248. <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2025.91.2.38>

Received: 03.07.2026 / Review 04.22.2026 / Accepted 04.30.2026

